

การปรับตัวของสื่อพื้นบ้านรำวงย้อนยุคเพชรบุรี

The Adaptation of the Folk Media : Ramwong

Yonyook Phetchaburi

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ 21 กรกฎาคม 2563

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ 14 สิงหาคม 2563

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ 17 สิงหาคม 2563

กฤษฎา สุริยวงศ์*

Krisda Suriyawong*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องการปรับตัวของสื่อพื้นบ้านรำวงย้อนยุคเพชรบุรีนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาคู่มือสำหรับการปรับตัวของสื่อพื้นบ้านรำวงย้อนยุคเพชรบุรี ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาพัฒนาการของรำวงย้อนยุคเพชรบุรี และลักษณะการปรับตัวของการแสดงรำวงย้อนยุคเพชรบุรีในอดีตจนถึงปัจจุบันผ่านมิติด้านการเวลาเพื่อให้เห็นทางด้านที่ยังคงอยู่ ความต่อเนื่องและความเปลี่ยนแปลงไปของตัวสื่อ ตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้าน แนวคิดเรื่องการปรับตัวและการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) การลงสังเกตการณ์ภาคสนาม (Field Observation) และการทบทวนเอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย และงานวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องโดยมีกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาตามคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลตามที่ได้กำหนดไว้แล้ว ได้แก่ คณะรำวงย้อนยุค คณะกองเชียร์รำวง

* อาจารย์ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
38 หมู่ 8 ถนนหาดเจ้าสำราญ ตำบลนาุ้ง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ช่องทางการติดต่อ 032-708-616

* Lecturer, Communication Arts Program, Faculty of Management Science, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi, Thailand. Telephone: 032-708-616

(นักร้อง) คณะนางรำและผู้ชม รวมจำนวนทั้งสิ้น 50 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1) พัฒนาการของรำวงย้อนยุคเพชรบุรีสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ยุค ได้แก่ รำวงในยุคแรก (รำวงดั้งเดิม) เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นยุคที่เพลงลูกทุ่งเริ่มมีชื่อเสียงและถูกนำมาขับร้องประกอบการรำวงอย่างแพร่หลายจนมาถึงช่วงเสื่อมความนิยมของรำวงในยุคแรกเกิดการทะเลาะวิวาทระหว่างผู้มาเที่ยวชมรำวงทำให้ทางราชการสั่งห้ามจัดแสดงรำวงตามงานต่างๆ จนพัฒนามาสู่ ยุคที่ 2 เป็นรำวงในยุคปัจจุบันซึ่งเรียกว่า รำวงย้อนยุคเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 เรื่อยมารำวงย้อนยุคเพชรบุรีได้รับความนิยมมากขึ้น

2) ลักษณะการปรับตัวของการแสดงรำวงย้อนยุคเพชรบุรีมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปของบริบทใหม่ที่รองรับสื่อในคุณลักษณะต่างๆที่ค้นพบ อันได้แก่ คุณลักษณะด้านรูปแบบและเนื้อหา คุณลักษณะด้านการสื่อสาร คุณลักษณะด้านบทบาทหน้าที่ คุณลักษณะด้านการสืบทอด คุณลักษณะด้านการต่อรองธุรกิจเชิงพาณิชย์ และคุณลักษณะด้านเครือข่าย การปรับตัวในด้านต่าง ๆ นี้เป็นผลมาจากปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ การเข้ามาของสื่อบันเทิงสมัยใหม่และการดำเนินธุรกิจเชิงพาณิชย์ที่มากขึ้นตามยุคตามสมัยซึ่งส่งผลทำให้รำวงย้อนยุคเพชรบุรีต้องมีการปรับตัวเองให้สอดคล้อง ในบริบทสังคมปัจจุบัน

คำสำคัญ: การปรับตัวของสื่อพื้นบ้าน / สื่อพื้นบ้านรำวงย้อนยุค / รำวงย้อนยุคเพชรบุรี

Abstract

This article on the research titled “The Adaptation of the Folk Media : Ramwong Yonyook Phetchaburi” was a part of the development of a handbook on the adaptation of the folk media called Ramwong Yonyook Phetchaburi. It was a qualitative research and the researcher studied the adaptation process from the origin of Ramwong Yonyook Phetchaburi to the present at different periods of time and aimed to see the aspects of the remaining parts, the continuity, and some changes related to the folk media. The study also included the aspects of cultural adaptation and repeated production. The research tools included the in-depth interview, field observation, and the literature reviews of related researches and dissertations. The samples of this study were 50 designated qualified informants drawn from the band members, supporters of the band (the singers), female dancers and the audience.

The results showed that :

- 1) The development of Ramwong Yonyook Phetchaburi could be divided into two stages which included the traditional Ramwong Yonyook Phetchaburi beginning in 1957 when many Thai country songs gained popularity and were often sung in most Thai local dancing parties called Ramwong. Since there were so many quarrels among those male party goers, this kind of Ramwong was later banned. Until the year 2000, Ramwong Yonyook Phetchaburi began to gain an increasing popularity again.

2) The change process was originated from the need for survival in the changing social context which was full of various modern kinds of media that affected Ramwong Yonyook Phetchaburi in the aspects of the form and content, communication, roles and responsibility, knowledge and cultural transfer, business bargaining, and the network. All of these adaptations resulted from some external changes which included the influx of modern forms of entertainment media and an increase in the business-oriented trends.

Key words: The adaptation of folk media / The folk media of Ramwong Yonyook / Ramwong Yonyook Phetchaburi

บทนำ

จังหวัดเพชรบุรีตั้งอยู่ทางภาคกลางตอนล่างของประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ ในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรมและยังมีการรับวัฒนธรรมที่หลากหลายทางเชื้อชาติมาผสมผสานกันจนเกิดอัตลักษณ์ของจังหวัดมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับชนชาติไทยนั่นก็คือวัฒนธรรมความบันเทิง ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าว มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมนิยมด้านความบันเทิง จึงมีวิวัฒนาการและเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันตามยุคสมัยและสถานะของคนในสังคมในบรรดารูปแบบความบันเทิงทั้งหลาย “รำวง” เป็นวัฒนธรรมความบันเทิงประเภทหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับผู้คนในสังคมมาเป็นระยะเวลานานและมีวิวัฒนาการสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

รำวงเป็นการละเล่นที่มีวิวัฒนาการมาจากรำโชนซึ่งเป็นการละเล่นพื้นเมืองภาคกลางในสมัยโบราณนิยมเล่นในเทศกาลต่างๆ การเล่นรำโชนนั้นผู้ชายจะเข้ามาเชิญชวนฝ่ายหญิงออกไปรำกันเป็นคู่รอบๆ ครกตำข้าวที่คว่ำไว้หรือไม่ก็จะรำกันเป็นวงกลม เครื่องดนตรีหลักก็คือโชน ด้วยเหตุนี้จึงเรียกว่ารำโชน (แสนประเสริฐ ปานเนียม, และคณะ, 2552, น. 6) หลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดของการเล่นรำโชนปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุลาลูแบร์บันทึกของบาทหลวงที่ตามคณะทูตฝรั่งเศสเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีในสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา “พวกราษฎรพอใจขับร้องเล่นในตอนเย็นตามลานบ้านพร้อมด้วยกลองชนิดหนึ่งเรียกว่า “โชน” เขาถือโชนไว้ในมือซ้ายแล้วใช้กำปั้นขวาทุบหน้ากลองเป็นระยะๆ โชนนั้นทำด้วยดิน(เผา)รูปร่างเหมือนขวดไม่มีก้นแต่หุ้มหนังแทน มีเชือกผูกรัดกระชับไว้กับคอ (ขวด) นั้น” (ลาลูแบร์, 2510, น. 45)

ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ประชาชนนิยมเล่นรำโชนกันอย่างแพร่หลายในปี พ.ศ. 2487 จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีได้สนับสนุนให้มีการเล่นชนิดนี้และได้มอบหมายให้กรมศิลปากรปรับปรุง การเล่นรำโชนขึ้นใหม่ทั้งเพลงร้อง

และทำรำให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและได้เปลี่ยนชื่อจากรำโทนเป็นรำวง นอกจากนี้ยังมีการแต่งเพลงรำวงขึ้นใหม่อีกมากมาย นอกจากจะใช้โทนตีประกอบการเล่นแล้วยังมีวงปี่พาทย์บรรเลงเพลงประกอบและยังมีการใช้วงดนตรีบรรเลงเพลงประกอบด้วย (สุภักดิ์ อนุกุล, 2546, น. 95-97)

รำวงย้อนยุคเพชรบุรีเริ่มเล่นกันที่บ้านโพธิ์ใหญ่ ตำบลหนองกระเจ็ด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี มีคณะรำวง“โพธิ์ใหญ่”ของ“ครูอ้อ”เล่นเป็นวงแรกและมีชื่อเสียงโด่งดังมากในสมัยนั้นเหล่าบรรดาสาวๆ ในหมู่บ้านเกิดความสนใจอยากเป็นนางรำก็ไปเรียนศิลปะการรำจากครูอ้ออย่างครบถ้วนและเริ่มมีชื่อเสียงแพร่หลายตั้งแต่นั้นสืบมา (อุดมเดช เกตุแก้ว, 2556, น. 26)

รำวงย้อนยุคเป็นการละเล่นอย่างหนึ่งที่ได้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในทุกพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี สังเกตเห็นได้จากการจัดตั้งวงกองเชียร์รำวง นางรำวงขึ้นเป็นจำนวนมากสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวเพชรบุรีที่ชื่นชอบความสนุกสนานเพื่อความเพลิดเพลินบันเทิงใจ นอกจากจะมีวงรำวงเพิ่มมากขึ้นแล้ว ราคาต่อการแสดงแต่ละครั้งก็อยู่ประมาณ 9,000-15,000 บาท รำวงย้อนยุคในปัจจุบันมักจะมีกองเชียร์ รำวงประมาณ 6-8 คน เครื่องดนตรีที่ใช้ในปัจจุบันคือ กลอง กีตาร์ อีเล็กโทรโฟน แซกโซโฟน เบส และคีย์บอร์ด เป็นต้น มีคนร้องเชียร์รำวงประมาณ 1-2 คน และยังมีจังหวะในการรำวงที่ใช้เล่นโดยทั่วไป เช่น รุมบ้า ปัตตะโนว่า แทงโก้ แมซ ทวิส ตะลุง ออบบิท รำวง รำวงกลองยาว เป็นต้น ค่าจ้างสำหรับกองเชียร์รำวงจะอยู่ประมาณ 5,000-6,500 บาท นอกจากกองเชียร์ที่มีความสำคัญแล้วนางรำถือเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้รำวงย้อนยุคเฟื่องฟู นางรำในปัจจุบันคณะหนึ่งจะมี 12-15 คน นิยมแต่งตัวให้เหมือนกันเพื่อแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์นั้นๆ ค่าใช้จ่ายสำหรับการว่าจ้างนางรำในแต่ละครั้งอยู่ที่ประมาณ 5,000-6,500 บาทต่อคณะ เมื่อหักค่าใช้จ่ายให้กับเจ้าของคณะแล้ว นางรำจะได้ค่าตัวประมาณคนละ 300-500 บาท ทั้งนี้รำวงย้อนยุคถือเป็นศิลปวัฒนธรรมสื่อ

พื้นที่บ้านอันเก่าแก่ของจังหวัดเพชรบุรีที่ปัจจุบันยังคงเหลืออยู่และกลับมาได้รับความนิยมนับเป็นอย่างมากท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงโดยการประยุกต์หรือพลิกผันคุณลักษณะ (Attribute) เก่าบางประการให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ใหม่ที่เปลี่ยนไปของบริบทใหม่ที่รองรับสื่อ ถือได้ว่าเป็นสื่อพื้นบ้านประเภทการแสดงที่นำเสนอใจในการนำมาศึกษาในการแสวงหาแนวทางในการปรับประยุกต์การแสดงร่วงย้อนยุคที่เหมาะสม อีกทั้งยังสามารถนำแนวทางที่ได้มาพัฒนาเพื่อให้เกิดการแสดงร่วงย้อนยุคยังคงทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและส่งผลกลับมาช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งเพื่อเป็นหลักประกันการดำรงอยู่ของการแสดงร่วงย้อนยุค

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของร่วงย้อนยุคเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาลักษณะการปรับตัวของการแสดงร่วงย้อนยุคเพชรบุรี

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้าน

สื่อพื้นบ้าน (Folk Media) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบการสื่อสารของสังคม (Social Communication System) เมื่อก้าวถึงจึงมักมีนัยยะการมองควบคู่ในสองมิติ คือ มิติเรื่องกาลเวลา (Time) สื่อพื้นบ้านจึงหมายถึงสื่ออะไรก็ตามที่เกิดขึ้นก่อนหน้ายุคสื่อมวลชน ในส่วนของมิติเรื่องเทศะ/พื้นที่ (Space) นั้น สื่อพื้นบ้านจะมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่น/เฉพาะพื้นที่ (Localized/Area-Based) (สมสุข หินวิมาน, 2547, น. 14) อีกทั้งมีลักษณะที่ออกแบบทำกันตามประเพณี มักมีการผลิตด้วยมือไม่คำนึงถึงตลาด มีลักษณะไม่เป็นสากลแต่มีความยืนยาวในแง่ของกาลเวลา จึงทำให้สื่อพื้นบ้านเป็น “สื่อของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน” ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ หน้าที่า คักดีศรีของชุมชนท้องถิ่น

กาญจนา แก้วเทพ (2550, น. 45) ได้แบ่งประเภทของสื่อพื้นบ้านเพื่อให้สอดคล้องกับการทำงานพัฒนาสื่อพื้นบ้าน เนื่องจากสื่อพื้นบ้านเป็นสื่อที่มีมากมาย หลากหลายประเภทอย่างมากซึ่งคุณลักษณะ “ความหลากหลาย” (Diversity) นี้เป็นคุณลักษณะที่โดดเด่นของสื่อพื้นบ้านเนื่องจากทั้งแหล่งผลิต กระบวนการสร้างสรรค์ของกลุ่มผู้ใช้ รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านนั้นมีลักษณะกระจายตัว (Decentralized) ดังนั้น ควรจำแนกสื่อพื้นบ้านออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. สื่อพื้นบ้านประเภทพิธีกรรม
2. สื่อพื้นบ้านประเภทการแสดง
3. สื่อพื้นบ้านประเภทวัตถุ

ถ้าพิจารณาจากเกณฑ์การแบ่งประเภทดังกล่าว ร่างย้อนยุคจัดอยู่ในสื่อพื้นบ้านประเภทการแสดง เพราะมีรูปแบบการแสดงที่ใช้ทำรำในการเคลื่อนไหว ประกอบการร้องเพลง สำหรับสื่อพื้นบ้านประเภทการแสดงนั้น มีลักษณะเด่น คือ เป็นสื่อที่สามารถดึงดูดใจให้เข้ามามีส่วนร่วมได้ง่าย เพราะสื่อพื้นบ้านประเภทการแสดงมีความสนุกสนานเป็นส่วนผสมที่สำคัญและมีการกำหนดรูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมที่แน่นอน แต่มีลักษณะด้อยอยู่ที่มีแต่การลงมือทำโดยปราศจากความเข้าใจเรื่องคุณค่าของสื่อพื้นบ้าน ทำให้ขาดความยั่งยืนได้โดยง่าย ดังนั้น เมื่อเราเรียนรู้ถึงคุณลักษณะเฉพาะของสื่อ แล้วนั้นจะได้นำวิธีการดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการปรับประยุกต์ร่างย้อนยุคให้เป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม

แนวคิดเรื่องการปรับตัว

การปรับตัวมีความจำเป็นสำหรับวัฒนธรรมและสื่อพื้นบ้าน เราจึงสามารถพิจารณาการปรับประยุกต์ของวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการใช้แนวคิด “ต้นไม้แห่งคุณค่า” ที่เปรียบเปรยสื่อพื้นบ้านเป็นต้นไม้ จากแนวคิดของนักวิชาการชาวฝรั่งเศสชื่อ Claude Levi-Strauss (กาญจนา แก้วเทพ, 2550, น. 21) ที่นำเสนอว่า วัฒนธรรมนั้นมีทั้งส่วนที่เป็นพื้นผิวและมีส่วนที่อยู่ข้างล่าง ซึ่งการ

ศึกษาการปรับตัวของวัฒนธรรมนั้นต้องวิเคราะห์ทั้งในแนวดิ่ง (Vertical) และแนวนอน (Horizontal) คือ

1. หลักเกณฑ์การปรับตัวของสื่อพื้นบ้านในแนวนอน (Horizontal) จะแบ่งสื่อพื้นบ้านตามขั้นของต้นไม้ ออกเป็น 3 ชั้น คือ เปลือก (ส่วนนอกสุด) กระจัง (ส่วนถัดเข้ามา) และแก่น (อยู่ภายในที่สุด) การแบ่งชั้นทั้ง 3 ของต้นไม้นี้จะโยงใยมาถึงเรื่อง “การปรับเปลี่ยน” เพราะโดยธรรมชาติของต้นไม้แล้ว เปลือกเป็นสิ่งที่ปรับได้และเปลี่ยนอยู่เสมอ กระจังนั้นจะปรับได้บางส่วนแต่แก่นนั้นเป็นสิ่งที่ต้องอำรงรักษาเอาไว้ให้เหมือนเดิม

2. หลักเกณฑ์การปรับตัวของสื่อพื้นบ้านในแนวดิ่ง (Vertical) ซึ่งมีองค์ประกอบ 2 ส่วนที่แยกกันไม่ออก หากเปรียบเทียบสื่อพื้นบ้านเป็นต้นต้นไม้ ส่วนที่มองเห็นได้ (Visible Part) คือ ส่วนที่เป็นลำต้น ดอก ผล ใบ ที่สามารถมองเห็น จับต้อง สัมผัสได้ เปรียบได้กับส่วนที่เป็นรูปแบบ (Form) ของสื่อพื้นบ้านและส่วนที่มองไม่เห็น (Invisible Part) คือ ส่วนที่เป็นราก เป็นองค์ประกอบของรากงัยอนยุคที่ไม่สามารถมองเห็นได้ อาจจะต้องใช้การตีความ วิเคราะห์ จึงจะเข้าใจ เปรียบเทียบกับส่วนที่เป็นเนื้อหา คุณค่า ความหมาย ตัวตน

กาญจนา แก้วเทพ , และคณะ (2548, น. 42) ได้แบ่งมิติการวัดการปรับตัวตามประเภทของสื่อพื้นบ้านอันหมายรวมถึงกรณีของรากงัยอนยุค (รากงัยอนยุคแบบดั้งเดิมรากงัยอนยุคแบบใหม่) เป็น 3 มิติ คือ

1. การคงไว้เหมือนเดิม คือ คุณลักษณะเดิมที่ถูกเก็บไว้
2. การปรับเปลี่ยน คือ คุณลักษณะเดิมที่ถูกเปลี่ยนแปลงไป
3. การสร้างใหม่ คือ คุณลักษณะใหม่ที่ถูกใส่เพิ่มเติมเข้ามา

ดังนั้น ศักยภาพในการปรับตัวจึงถือเป็นปัจจัยชี้ขาดตัวหนึ่งในการอธิบายการมีชีวิตรอดของสื่อพื้นบ้าน เพราะว่าวัฒนธรรมทุกชนิดรวมถึงรากงัยอนยุคเมื่อสร้างสรรค์ตัวเองขึ้นมาแล้วก็จำเป็นต้องมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลง

อย่างเป็นทางการอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป มีแต่วัฒนธรรมที่สามารถปรับตัวให้สำเร็จได้เท่านั้นที่จะดำรงอยู่ต่อไปในชุมชนได้

แนวคิดเรื่องการผลิตและการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม

เรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams) ได้นำมโนทัศน์ที่สำคัญของสำนักมาร์กซิสต์ (Marxism) หรือเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) ดังกล่าวมาขยายความหมายจากการผลิตในความหมายแคบที่จำกัดอยู่เพียงการผลิตทางเศรษฐกิจไปสู่การผลิตทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต วิลเลียมส์ ยังเสนอว่าวัฒนธรรมไม่ได้เป็นสิ่งที่อยู่ลอยๆ หรือเป็นเรื่องของความคิดจิตสำนึกแต่เพียงอย่างเดียวเพราะการสร้างสรรควัฒนธรรมนั้นต้องมีวัตถุที่ใช้ในการสร้างงานของตัวเอง เช่นเดียวกับระบบอื่นๆ อาทิเช่น ในระบบเศรษฐกิจมีปัจจัยการผลิต เช่น แรงงานทุน ในวัฒนธรรมก็มีปัจจัยการผลิตของตัวเอง อาทิ ภาษา ในศิลปะก็มีปัจจัยการผลิตของมันเอง เช่น ดินเหนียว ฝืนผ้าใบ สี พู่กัน ทั้งนี้เพราะความคิดไม่สามารถจะสื่อตัวเองออกมาได้ความหมายจะต้องถูกทำให้ปรากฏออกมาโดยเครื่องมือบางอย่าง (ฉัตรฯ ขมะวรรณ, 2537, น. 71)

ฉัตรฯ ขมะวรรณ (2537, น. 100) กล่าวว่า ส่วนการผลิตและการการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมก็เป็นเช่นเดียวกันกับการผลิตและการผลิตซ้ำทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ต้องมีพลังการผลิต ทั้งในด้านปัจจัยการผลิต และพลังแรงงาน ในขณะเดียวกันการผลิตทางวัฒนธรรมก็มีประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ทางการผลิตและความไม่เท่าเทียมกันหรือการกระจุกตัวของการครอบครองปัจจัยการผลิตเช่นเดียวกัน หากแต่ว่าเนื่องจากผลิตผลทางวัฒนธรรมแตกต่างจากผลิตผลทางเศรษฐกิจ ปัจจัยการผลิต พลังแรงงาน ความสัมพันธ์ทางการผลิต การครอบครองและการกระจุกตัวของปัจจัยการผลิตทางวัฒนธรรมจึงมีความแตกต่างกัน

ดังนั้น การอธิบายวัฒนธรรมในการศึกษาคำครั้งนี้ จึงต้องครอบคลุมไปถึง มิติของกระบวนการผลิตวัฒนธรรม (Cultural Production) เช่น เมื่อเราศึกษารำวงย้อนยุคไม่ใช่ผู้ศึกษาจะเห็นเพียงผลผลิตเท่านั้น แต่ต้องเข้าใจกระบวนการผลิต (Production) การแพร่กระจาย (Distribution) การบริโภค (Consumption) และการผลิตซ้ำ (Reproduction) คุณค่าและความหมายของรำวงย้อนยุคด้วย การศึกษากระบวนการผลิตจะต้องมีองค์ประกอบของการผลิตอย่างครบครัน เช่น มีผู้ผลิต มีวัตถุดิบ มีสถานที่ มีกรรมวิธีในการผลิต มีอุปกรณ์ เครื่องมือ มีผู้ต้องการใช้ผลผลิต ซึ่งในกระบวนการผลิตทางวัฒนธรรมนั้น ถ้าวัฒนธรรมใดที่สามารถผลิตซ้ำ (Reproduction) ได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอวัฒนธรรมนั้นจะสามารถดำรงอยู่ได้

เมื่อเปรียบเทียบกับรำวงย้อนยุค ที่ได้รับการผลิตขึ้นมาแล้ว ก็จำเป็นที่จะต้องมีการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอยู่เสมอ ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความอยู่รอด และการดำรงอยู่ของรำวงย้อนยุค ดังแนวคิดของเรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams) ที่ได้กล่าวถึงการผลิตและการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Cultural Production and Reproduction) โดยได้เสนอแนวทางการตั้งคำถามต่อสื่อพื้นบ้านอย่างรำวงย้อนยุค เป็น 4 ประเด็นหลักด้วยกัน คือ (กาญจนา แก้วเทพ, และคณะ, 2548, น. 50)

1. สื่อพื้นบ้าน/วัฒนธรรมหนึ่งๆ ได้รับการผลิตขึ้นมาอย่างไร / ทำไม
2. วัฒนธรรมดังกล่าวมีการเผยแพร่ออกไปอย่างไร / ทำไม
3. วัฒนธรรมพื้นบ้านนี้มีการบริโภคโดยผู้คนในสังคมหรือท้องถิ่นอย่างไร / ทำไม
4. วัฒนธรรมนั้นๆ ได้รับการผลิตซ้ำหรือสืบทอดต่อไปอย่างไร / ทำไม

ดังนั้น การผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดสื่อพื้นบ้าน (Reproduction) จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและต้องทำให้ครบในทุกๆ ด้าน อาทิ การผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดจะต้องทำให้ครบองค์ประกอบการสื่อสาร อันได้แก่ ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) ช่อง

ทางการสื่อสาร (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) หรือการผลิตซ้ำควรครบเครื่องทั้งส่วนที่มองเห็น (Visible) ที่สามารถจับต้อง สัมผัสได้ เปรียบได้กับส่วนที่เป็นรูปแบบ (Form) และส่วนที่มองไม่เห็น (Invisible) อาทิ การผลิตซ้ำด้านความเชื่อ คุณค่า ความหมาย ตัวตนที่ต้องอาศัยการวิเคราะห์ตีความจึงจะเข้าใจ เช่น การไหว้ครูก่อนการรำวง

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจวิเคราะห์การผลิตซ้ำของรำวงย้อนยุคในมิติต่างๆดังนี้ การผลิตซ้ำด้านรูปแบบและเนื้อหาที่สามารถพิจารณาได้จากส่วนที่มองเห็น (Visible) และส่วนที่มองไม่เห็น (Invisible) การผลิตซ้ำด้านกระบวนการสื่อสาร (SMCR) การผลิตซ้ำด้านบทบาทหน้าที่ การผลิตซ้ำด้านการสืบทอดการผลิตซ้ำด้านการต่อรองและการผลิตซ้ำด้านเครือข่าย ทั้งนี้เพื่อให้การผลิตซ้ำสื่อพื้นบ้านอย่างรำวงย้อนยุคเป็นไปเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการดำรงอยู่และสามารถทำหน้าที่ตอบสนองแก่ชุมชนต่อไปได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วราลี บุญธรรม (2556) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสืบสานรำวงย้อนยุคเทศบาลนครพิษณุโลก” ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสืบสานรำวงย้อนยุคของคณะรำวงย้อนยุคเทศบาลนครพิษณุโลกจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มี 3 ปัจจัย คือ หน้าที่/บทบาทของสื่อพื้นบ้าน รูปแบบการสื่อสารและข้อดีและข้อเด่นของสื่อพื้นบ้าน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านหน้าที่และบทบาทของสื่อพื้นบ้าน คือ มีการให้ความบันเทิงอย่างเป็นเอกลักษณ์ และสามารถสร้างกระแสและปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนเห็นคุณค่าของสื่อพื้นบ้าน ด้านรูปแบบการสื่อสาร คือสามารถเข้าถึงประชาชนได้ง่าย ส่วนข้อดีและข้อเด่นของรำวงย้อนยุค คือมีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย

ทิพย์พฐ์ กฤษสุนทร (2552) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์การปรับตัวของสื่อพื้นบ้าน : ศึกษากรณีเพลงโคราช จังหวัดนครราชสีมา” ผลการศึกษาพบว่า เพลงโคราชมีการปรับตัวออกเป็น 4 ยุค คือ ยุคเพลงโคราชดั้งเดิม ยุคเพลงโคราชแก่นบ ยุคเพลงโคราชประยุกต์หรือชิง และยุคโครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข(สพส.) โดยมีการปรับตัวในแต่ละคุณลักษณะ อันได้แก่ คุณลักษณะด้านรูปแบบเนื้อหา คุณลักษณะด้านกระบวนการสื่อสาร คุณลักษณะด้านบทบาทหน้าที่ คุณลักษณะด้านการสืบทอด คุณลักษณะด้านการต่อรอง และคุณลักษณะด้านเครือข่าย

ปรีดา นัคร (2549) ศึกษาเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมหนังตะลุงสำหรับกลุ่มผู้รับสารวัยรุ่น ในจังหวัดสงขลา” ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันหนังตะลุงมีการปรับตัวให้เหมาะสมกับปัจจัยแวดล้อมและสถานการณ์ด้านกระบวนการสื่อสาร (S-M-C-R) ดังนี้

1. การปรับตัวด้านศิลปินหรือผู้ส่งสาร (Sender) อาทิ มีการรวมกลุ่มเป็นสมาพันธ์หนังตะลุงจังหวัดสงขลาเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองในเวทีทางวัฒนธรรม ในส่วนของศิลปินมีการวิเคราะห์ลักษณะผู้ชมเพื่อเป็นแนวทางในการปรับตัวของหนังตะลุง

2. การปรับตัวด้านเนื้อหา (Message) อาทิ มีการปรับเปลี่ยนด้านคุณค่าและความหมาย เช่น ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมเริ่มจางหายไปจากชุมชน ส่วนการปรับเปลี่ยนด้านเนื้อหาและการแสดงนั้นมีการ นำเนื้อหาจากสื่อมวลชนมาปรับให้เข้ากับลักษณะเนื้อหาของหนังตะลุงเช่น แต่งเป็นบทเพลง บทกลอนหรือผ่านการสนทนาของตัวตลก การปรับตัวด้านลีลาการแสดง การพากย์เสียง เพิ่มบทตลก

3. การปรับตัวด้านช่องทางการสื่อสาร (Channel) อาทิ มีการนำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาประกอบการแสดง พึ่งพาเทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้น เช่น เครื่องปั่นไฟ เครื่องขยายเสียง มีการบันทึกหนังตะลุงผ่านสื่อที่ศูนูปกรณ์และนำเสนอผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ อีกทั้งขยายช่องทางไปยังสถาบันการศึกษา

4. การปรับตัวด้านผู้รับสาร (Receiver) มีการปรับตัวเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้รับสาร อาทิ การขยายพื้นที่ให้กลุ่มวัยรุ่นได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการผลิตหนังตะลุง เช่น การสอนแกะสลักหนังตะลุง เป็นต้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการทบทวนเอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย และงานวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง การลงสังเกตการณ์ภาคสนาม (Field Observation) การแสดงรำวงย้อนยุคเพชรบุรีทั้งในงานทั่วไปและกิจกรรมต่างๆของผู้วิจัยขณะลงพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) บุคคลที่คัดเลือกมาจากกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงรำวงย้อนยุคเพชรบุรี ได้แก่ คณะรำวงย้อนยุค คณะกองเชียร์รำวง(นักร้อง) กลุ่มนางรำและกลุ่มผู้ชม โดยมีการใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และนำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่า IOC พบว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องเป็นที่ยอมรับได้ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลตามที่ได้กำหนดไว้แล้ว ดังนี้ 1) คณะรำวงย้อนยุค 4 คณะ จำนวน 8 คน 2) คณะกองเชียร์รำวง(นักร้อง) 3 คณะ จำนวน 6 คน 3) นางรำ จำนวน 16 คน 4) ผู้ชม จำนวน 20 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 50 คน และสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาโดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับสื่อพื้นบ้านประเภทรำวงหรือใกล้เคียงเพื่อให้ทราบแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ พร้อมทั้งการลงสังเกตการณ์ภาคสนาม (Field Observation) การแสดงรำวงย้อนยุคเพชรบุรี ทั้งในงานทั่วไปและกิจกรรม

ต่างๆ เพื่อที่จะได้นำไปประกอบการอภิปรายผลการวิจัยให้ชัดเจนขึ้น

2. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลตามที่ได้กำหนดไว้แล้ว ประกอบไปด้วยคณะร่ำวงย้อนยุค คณะกองเชียร์ร่ำวง(นักร้อง) กลุ่มนางรำและรวมไปถึงกลุ่มผู้ชมที่เข้ามามีส่วนร่วมกับการแสดงร่ำวงย้อนยุคเพชรบุรีเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลโดยใช้การพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analysis Description)

ผลการวิจัย

1. พัฒนาการของร่ำวงย้อนยุคเพชรบุรี

จากการศึกษาพัฒนาการของร่ำวงย้อนยุคเพชรบุรี สามารถสรุปได้ดังนี้

จุดเริ่มต้นของร่ำวง

ร่ำวงเป็นการละเล่นที่มีวิวัฒนาการมาจากรำโทนซึ่งเป็นการละเล่นพื้นเมืองภาคกลางในสมัยโบราณนิยมเล่นในเทศกาลต่างๆ การเล่นรำโตนั้นผู้ชายจะเข้ามาเชิญชวนผู้หญิงออกไปรำกันเป็นคู่รอบๆ ครกตำข้าวที่คว่ำไว้ หรือไม่ก็รำกันเป็นวงกลม เครื่องดนตรีหลักก็คือโทน ด้วยเหตุนี้จึงเรียกว่ารำโตน

ร่ำวงมีวิวัฒนาการมาจากรำโตนในภาคกลางนั้น การละเล่นหรือการแสดงต่างๆ ที่แสดงในตอนกลางคืนอาศัยแสงสว่างจากการจุดได้ ปักไว้กลางลาน ถ้าเป็นบริเวณลานที่ใช้จัดแสดงเช่น ร่ำวง ก็จะใช้ได้ใส่ไว้ในกระบอกไม้ไผ่ปักไว้ และจุดให้แสงสว่าง เมื่อร่ำวงเริ่มรำไปสัก 2-3 รอบ ได้ที่จุดไว้ก็เริ่มมอดลง ผู้รำที่เป็นผู้ชายก็จะแวะไปเขี่ยได้ให้ คุโชนขึ้นมาใหม่ เป็นเช่นนี้ไปตลอดจนกว่าร่ำวงจะเลิก สมัยต่อมา ก็อาศัยแสงสว่างจากตะเกียงเจ้าพายุเครื่องดนตรีหลักที่ใช้ทำจังหวะคือโทน ด้วยเหตุนี้จึงเรียกการละเล่นชนิดนี้ว่ารำโตน ระวี ปานเนียม (สัมภาษณ์, 30 มิถุนายน 2562)

หลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดของการเล่นรำโทนปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุ ลาลูแบร์ บันทึกของบาทหลวงที่ตามคณะทูตฝรั่งเศสเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีใน สมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา “พวกราษฎรพอใจขับร้องเล่นใน ตอนเย็นตามลานบ้านพร้อมด้วยกลองชนิดหนึ่งเรียกว่า “โทน” เขาถือโทนไว้ในมือ ซ้ายแล้วใช้กำปั้นขวาทุบหน้ากลองเป็นระยะๆ โทนนั้นทำด้วยดิน(เผา)รูปร่างเหมือน ขวดแต่ไม่มีก้น แต่หุ้มหนังแทนมีเชือกผูกรัดกระชับไว้กับคอ(ขวด)นั้น” (ลาลูแบร์, 2510 : 45)

ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ประชาชนในพระนครและชนบทต่างพากัน นิยมเล่นรำโทนกันทั่วไป จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้สนับสนุน ให้มีการเล่นชนิดนี้ โดยมอบหมายให้กรมศิลปากรปรับปรุงการเล่นรำโทนขึ้นใหม่ ทั้งเพลงร้องและท่ารำให้เป็นมาตรฐานเดียวกันเมื่อราวพ.ศ. 2487 แล้วเปลี่ยนชื่อ จากรำโทนเป็นรำวง การละเล่นที่ปรับปรุงครั้งนี้ยังเป็นที่รู้จักกันถึงปัจจุบันในชื่อ รำวงมาตรฐาน มีเพลงที่รู้จักกันทั่วไปเช่น เพลงงามแสงเดือน เพลงรำขิมารำและ เพลงหญิงไทยใจงาม เป็นต้น (สุภักดิ์ อนุกุล, 2546 : 96)

ภายหลังจากที่กรมศิลปากรได้ปรับปรุงรำวง ในสังคมทั่วไปก็มีผู้แต่ง บทร้องและทำนองเพลงรำวงขึ้นใหม่อีกมากมาย ด้วยเหตุผลที่ว่ารัฐบาลในสมัยนั้น สนับสนุนให้มีการแต่งเพลงและร้องเพลงประเภทนี้ รูปแบบของรำวงจึงจำแนกได้ สองลักษณะคือรำวงทั่วไป และรำวงมาตรฐานตามแบบของกรมศิลปากร เพลงที่ แต่งทำนองขึ้นใหม่นอกจากจะใช้โทนตีประกอบการเล่นตามเดิมแล้วยังมีวงปี่พาทย์ บรรเลงประกอบและบางเพลงก็ใช้วงดนตรีสากลบรรเลงประกอบด้วย

พัฒนาการของรำวงในยุคแรก(รำวงดั้งเดิม)

ในปี พ.ศ. 2500 เป็นยุคที่เพลงลูกทุ่ง เริ่มมีชื่อเสียงและถูกนำมาขับร้อง ประกอบการรำวงกันอย่างแพร่หลาย การเล่นรำวงแบบลูกทุ่งจึงได้รับความนิยม อย่างมาก มีการนำเครื่องเสียงเครื่องดนตรีใช้ประกอบการเล่นมากขึ้น ในยุคนี้ได้มี

การจัดให้รำกันบนเวที โดยได้มีการเริ่มสร้างเวทีขึ้นแบบง่ายๆ คือมีการนำถังน้ำมันขนาด 200 ลิตรหรือขอนตาลมาหนุนพื้นเวทีแล้วปูลาดกระดานมีการประดับตกแต่งเวทีด้วยสายรุ้งหลากสีและซุ้มทางมะพร้าวเพื่อความสวยงามจึงนับได้ว่าเวทีเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ดึงดูดใจผู้ชม

นอกจากเวทีแล้ว นางรำและการขายบัตรก็ได้เริ่มมีเป็นครั้งแรกในยุคนี้ด้วย ในยุคนั้นนางรำคณะหนึ่งจะมีประมาณ 15-20 คน ส่วนใหญ่จะเป็นสาวที่มีอายุและมีวัยรุ่นบ้าง ทุกคนจะแต่งตัวสวยงามและมีหมายเลขติดประจำตัว บัตรรำวงในสมัยนั้นมีราคาเพียงเพียงใบละ 1 บาท เมื่อผู้ชมถูกใจนางรำก็จะซื้อบัตรและขอรำด้วยอย่างสุภาพ ผู้รำกับนางรำก็จะจับคู่กันและรำจนหมดรอบ(จบเพลง)รอบหนึ่งใช้เวลาประมาณ 3-4 นาที หรือที่ภาษาชาวบ้านเรียกว่า“1 กระเบื้อง”เวลาจบเพลง กองเชียร์จะคอยทำหน้าที่เป่านกหวีดหมดรอบ ซึ่งนอกจากจะมีการซื้อบัตรเพื่อขอรำกับนางรำที่ตนชอบแล้ว ในยุคนั้นยังมีกระดานสำหรับเขียนชื่อนางรำที่ผู้ชมชื่นชอบเหมือนการให้คะแนนเครื่องทางโทรทัศน์ในปัจจุบัน นางรำเป็นปัจจัยสำคัญที่จะดึงดูดผู้ชมให้ซื้อบัตรขึ้นมารำวงนอกจากความสามารถในการรำตามจังหวะต่างๆ แล้ว รูปร่าง หน้าตา และชุดของนางรำก็เป็นเสน่ห์เฉพาะตัวอีกอย่างหนึ่งที่สร้างความประทับใจให้กับผู้ชม ชุดที่ใช้ในสมัยก่อนนั้นนิยมใช้ชุดที่มีสีสันทสวยงามคือเป็นกระโปรงสามชั้น จีบรอบ เสื้อมีแขนมัดชิดมีรูปแบบเหมือนกันและมีเครื่องประดับเล็กน้อยตามความเหมาะสม แสนประเสริฐ ปานเนียม (สัมภาษณ์, 30 มิถุนายน 2562)

การเสื้อมความนิยมของรำวงในยุคแรก

รำวงได้เข้ามามีบทบาทและได้รับความนิยมจากผู้คนในสังคมชนบทเรื่อยมา จนมาถึงช่วงประมาณ พ.ศ. 2525-2530 มักเกิดการทะเลาะวิวาทกันระหว่างผู้ที่มาเที่ยวชมรำวง เพราะจุดเด่นของรำวงอยู่ที่นางรำ นางรำในยุคนั้นส่วนมากมีรูปร่างหน้าตาดีและอยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นที่สนใจของบรรดาผู้ชมที่ต่างก็ซื้อบัตร

เข้ามาร่างกับนางรำที่ตนชื่นชอบ และมีการติดตามคณะร่างที่ตนชอบใจไปตามงานต่างๆ ด้วยสาเหตุนี้จึงทำให้เกิดการแย่งนางรำกันขึ้น จนเป็นสาเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทจนยากแก่การควบคุม ทำให้ทางราชการต้องสั่งห้ามจัดร่างตามงานต่างๆ ในราวพ.ศ. 2530 ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาร่างจึงค่อยๆ เสื่อมความนิยมลงไป จรินทร์ เกศแดง (สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2562)

พัฒนาการของร่างในยุคปัจจุบัน(ร่างย้อนยุค)

การกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้งของร่าง

การเล่นร่างได้กลับมาสู่สังคมตามงานต่างๆ อีกครั้งเมื่อราว พ.ศ. 2543 หลังจากที่เงียบหายไปสิบกว่าปี แต่ร่างในช่วงนี้ยังไม่ค่อยได้รับความนิยมมากนัก จวบจนถึง พ.ศ. 2548 ร่างได้รับความนิยมมากขึ้นจนมาถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลมาจากการออกอัลบั้มเพลงร่างของนักร้องฮ็อต โฟร์เอส ที่นำเพลงร่างซึ่งเป็นที่ยอมรับในอดีตมาขับร้องใหม่ออกสู่จอโทรทัศน์ จนได้รับความนิยมและกระแสตอบรับจากผู้สนใจเป็นจำนวนมาก เหตุนี้จึงเป็นแรงผลักดันให้มีผู้ตั้งคณะร่างขึ้นมารำบังนกันอีกครั้ง และเรียกร่างในยุคนี้ว่า ร่างย้อนยุค โดยมีรูปแบบและวิธีการเล่นคล้ายกับร่าง ลูกทุ่งชาวบ้านในสมัยก่อน จรินทร์ เกศแดง (สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2562)

รูปแบบของร่างในยุคปัจจุบัน

ร่างในปัจจุบันนี้มีวิธีการเล่นแบบย้อนยุคเหมือนเมื่อสมัยร่างลูกทุ่งรุ่งเรือง โดยจะเริ่มจากการรำถวายมือของนางรำแก่ครูบาอาจารย์และเจ้าที่เจ้าทาง ต่อด้วยรอบหวาน 2 รอบ รอบหวานนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ชมเข้ามารำโดยไม่เสียค่าบัตร จากนั้นจึงเป็นการรำในรอบบัตรธรรมดาและบัตรเหมาไปจนเลิกงาน บัตรร่างย้อนยุคในปัจจุบันขายกันในราคาใบละ 5 บาท ซึ่งเรียกกันว่าบัตรธรรมดา ผู้ชมเมื่อต้องการรำกับนางรำคนไหนก็ซื้อบัตรแล้วไปโค้งนางรำคนนั้นให้รำด้วยบัตร

หนึ่งใบจะรำได้เพียง 1 รอบ เมื่อครบรอบแล้วจะมีผู้เป่านกหวีดเป็นสัญญาณบอกให้รู้ว่าครบรอบ ในสมัยนี้มีบัตรเหมาซึ่งขายในราคาใบละ 50-100 บาท บัตรเหมาเป็นบัตรที่มีผู้ซื้อบัตรเพื่อเหมารอบรำวงให้ผู้ชมขึ้นไปรำได้โดยไม่จำกัดสิทธิ์และผู้เหมารอบสามารถขอเพลงหรือจังหวะที่ตนชื่นชอบได้ รำวงในสมัยปัจจุบันนางรำที่ไม่มีคู่ก็สามารถรำได้หรือผู้รำที่ขึ้นมาแล้วไม่มีคู่นางรำก็สามารถรำเดี่ยวหรือรำกับผู้รำด้วยกันเองได้ ต่างกับสมัยก่อนที่ไม่มีคู่รำจะต้องนั่งเฉยๆ ส่วนผู้ชมสมัยนี้อาจไม่ต้องโค้งนางรำก็ได้ ผู้รำจะรำกับผู้รำด้วยกันเองก็ได้ไม่มีใครว่า บางรอบคนขึ้นไปรำมีทั้งเด็กเล็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ คนแก่ บางทีจะมากกว่านางรำบนเวทีด้วยซ้ำ รุ่งเรือง ขุนเมือง (สัมภาษณ์, 24 มิถุนายน 2562)

นางรำในปัจจุบันคณะหนึ่งมีประมาณ 10-15 คน นิยมแต่งตัวให้เหมือนกัน เพื่อให้มีความเป็นเอกลักษณ์และความสวยงาม การแต่งตัวของนางรำมีความแตกต่างจากรำวงในยุคแรก คือ ในยุคนี้นางรำจะใส่ชุดที่เป็นเสื้อและกระโปรงแยกชิ้นกัน เสื้อมักจะเป็นแบบสายเดี่ยว กระโปรงจะเป็นแบบจีบรอบสั้น ใส่รองเท้าส้นสูง สีขาว ไม่เหมือนในยุคแรกนั้นกระโปรงจะเป็นแบบสามชั้นยาว เสื้อมีแขนหรืออย่างมากที่สุด รองเท้าใส่ผ้าใบสีขาว รำวงย้อนยุคในปัจจุบันการแต่งหน้าทำผมก็จะแตกต่างกันเองตามใจชอบ รุ่งเรือง ขุนเมือง (สัมภาษณ์, 24 มิถุนายน 2562)

รูปแบบและวิธีการเต้นนั้นจะใช้ท่าเต้นตามจังหวะก็ต่อเมื่อเพลงที่ใช้ร้องมีจังหวะที่แน่นอน เช่น ตะลุง สามช่า ม้าย่อง แต่ถ้าเป็นเพลงอื่นๆ ที่ไม่ใช่จังหวะตามแบบแผน เช่น เพลงลูกทุ่งสมัยใหม่หรือเพลงสตริงที่กำลังนิยมอยู่ในปัจจุบันก็จะใช้ท่าเต้นตามสนุก การเต้นท่าต่างๆ นั้นนางรำจะหาเวลาว่างไปฝึกซ้อมกันเองเพื่อให้เกิดความชำนาญในการเต้น ค่าใช้จ่ายในการว่าจ้างนางรำครั้งหนึ่งอยู่ที่ประมาณ 5,000-5,500 บาท ต่อคณะ เมื่อหักค่าใช้จ่ายในส่วนเจ้าของคณะหรือดีโฝแล้วนางรำจะได้รับค่าตัวประมาณคนละ 200-300 บาท เขียน เขียวอมร (สัมภาษณ์, 13 มิถุนายน 2562)

รางวัลยอดเยี่ยมในปัจจุบันมักจะใช้ผู้เชี่ยวชาญประมาณ 5-8 คน เครื่องดนตรีที่ใช้คือ กลอง กีตาร์ อิเล็กโทรน แซกโซโฟน เบส คีย์บอร์ดและมีผู้ร้อง 1-2 คน จังหวะที่ใช้เล่นทั่วไปก็มีรุมบ้า บัตตะโนว่า แทงโก้ แมซ ทวิส โนรา ตะลุง ออบบิท วาซซึ สลุฟปี รำวง รำวงกลองยาว ลำตัด ลิเก รำแคน เพลงที่ใช้ในการเชียร์รำวงส่วนมากจะเป็นเพลงลูกทุ่งเก่าๆ หรือเพลงลูกทุ่งที่กำลังนิยมในปัจจุบัน ซึ่งบางครั้งอาจมีเพลงสตริงด้วยเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยและผู้ชมบางส่วนก็นิยมขอเพลงสตริงเพื่อให้เกิดความเร้าใจอีกด้วย ค่าจ้างที่ได้รับสำหรับกองเชียร์อยู่ที่ประมาณ 9,000-10,000 บาท ระเบียบ ปานเนียม (สัมภาษณ์, 30 มิถุนายน 2562)

การจัดเวทีในรำวงย้อนยุคปัจจุบันเวทีมักเป็นแบบเวทีเช่า ยกพื้นสูง เวทีมี 2 ระดับ ระดับแรกสำหรับนางรำและผู้รำ ระดับถัดไปสำหรับกองเชียร์ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในหลายๆ ด้าน เช่น การจัดวางเครื่องดนตรีซึ่งมีหลากหลายประเภท ซึ่งการจัดเวทีแบบนี้เป็นการแบ่งแยกระดับให้เป็นสัดส่วนระหว่างกองเชียร์ และนางรำ เวทีในปัจจุบันนิยมประดับไฟและราวธงหลากสีเพื่อความสวยงามและดึงดูดใจผู้ชม สงวน คงเจริญ (สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2562)

2. ลักษณะการปรับตัวของการแสดงรำวงย้อนยุคเพชรบุรี

2.1 คุณลักษณะด้านรูปแบบและเนื้อหาของรำวงย้อนยุคเพชรบุรี

การศึกษาวัฒนธรรมและสื่อพื้นบ้านสามารถพิจารณาด้วยการใช้แนวคิด “ต้นไม้แห่งคุณค่า” ที่เปรียบเทียบสื่อพื้นบ้านเป็นดั่งต้นไม้ที่มีองค์ประกอบทั้งส่วนที่เป็นพื้นผิวและส่วนที่อยู่ข้างล่าง ดังนั้นการวิเคราะห์องค์ประกอบด้านรูปแบบและเนื้อหาของรำวงย้อนยุคเพชรบุรีนั้นจำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์องค์ประกอบของสื่อทั้งส่วนที่มองเห็นคือส่วนที่เป็นลำต้น ดอก ผล ใบ ที่สามารถมองเห็นจับต้องสัมผัสได้เปรียบได้กับส่วนที่เป็นรูปแบบของสื่อพื้นบ้านกับส่วนที่มองไม่เห็นคือส่วนที่เป็นรากที่ไม่สามารถมองเห็นได้อาจจะต้องใช้การตีความ วิเคราะห์จึงจะ

เข้าใจ เปรียบเทียบได้กับส่วนที่เป็นเนื้อหา คุณค่า ความหมาย ตัวตน ซึ่งการปรับตัวของร่วางย้อนยุคเพชรบุรีตั้งแต่ยุคร่วางแบบดั้งเดิมจนมาถึงยุคร่วางย้อนยุค ทำให้เห็นว่าการปรับตัวตามคุณลักษณะด้านรูปแบบและเนื้อหาของร่วางย้อนยุคเพชรบุรีนั้นเป็นการปรับเปลี่ยนแบบเพิ่มเติมองค์ประกอบใหม่ๆเข้ามาอยู่เสมอ คือ 1) เพิ่มการเด่นเข้ามาผสมผสานกับการร่วางแบบจังหวะเดิมๆ 2) นำการบริหารจัดการในรูปแบบใหม่อย่างคณะร่วางเป็นผู้จัดการและดูแล 3) เวลาและค่าจ้างเข้ามาเป็นตัวกำหนดการแสดงร่วาง 4) เพิ่มเพลงที่ใช้ร่วางสลับกับเพลงยุคปัจจุบันที่นิยม 5) เพิ่มสถานที่การแสดงแบบคอนเสิร์ต 6) ปรับการแต่งกายที่ทันสมัยแนววัยรุ่น 7) นำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาปรับใช้ในการแสดงร่วางด้วย 8) องค์ประกอบดั้งเดิมที่มองไม่เห็น คือส่วนที่เป็นรากที่ไม่สามารถมองเห็นได้ อันได้แก่ พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่แสดงออกถึงความเคารพศรัทธาต่อครูบาอาจารย์ เช่น การไหว้ครู การรำถวายมือ ความสัมพันธ์ระหว่างครুর่วางกับลูกศิษย์ก็ยังคงสืบทอดและดำรงอยู่เหมือนเดิมแต่อาจมีคุณลักษณะบางส่วนที่เริ่มจะหายไป อย่างเช่น ความสัมพันธ์ระหว่างครুর่วางกับลูกศิษย์ที่เริ่มห่างเหิน

ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้กลับแสดงให้เห็นว่าการปรับตัวด้านรูปแบบและเนื้อหาของร่วางย้อนยุคเพชรบุรีในแต่ละยุคนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบในส่วนที่มองเห็นหรือส่วนที่เป็นรูปแบบของตัวสื่อเป็นหลักส่วนเนื้อหาที่เป็นรากที่ไม่สามารถมองเห็นได้ อันได้แก่ พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่แสดงออกถึงความเคารพศรัทธาต่อครูบาอาจารย์ก็ยังคงสืบทอดและดำรงอยู่เหมือนเดิม

2.2 คุณลักษณะด้านกระบวนการสื่อสารของร่วางย้อนยุคเพชรบุรี

การปรับตัวด้านกระบวนการสื่อสาร (SMCR) คือการปรับเปลี่ยนคุณลักษณะทางการสื่อสาร อันได้แก่ 1) ผู้ส่งสาร (Sender) มีการปรับเปลี่ยนโดยเพิ่มผู้ส่งสารทั้งในเชิงปริมาณคือ เกิดการรวมตัวกันก่อตั้งเป็นคณะร่วางสำหรับบทบาทของครুর่วางจากเดิมเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่คณะร่วางอาชีพในส่วน

ของสถานภาพได้ปรับเปลี่ยนจากการเล่นร่าวงเป็นอาชีพเสริมมาสู่การเล่นเป็นอาชีพหลัก 2) สาร (Message) เนื้อหายังคงเกี่ยวกับการสะท้อนการทำมาหากิน การเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว รูปแบบการแสดงร่าวงมีการปรับเปลี่ยนการแสดงผลแบบใช้จังหวะท่ารำเร็วขึ้นและสนุกสนานคล้ายคอนเสิร์ตและมีวัตถุประสงคในการเล่น เช่น งานบวช งานแต่ง งานศพหรืองานแก้บน ส่วนขั้นตอนการแสดงร่าวงยังคงเหมือนเดิมแต่มีการลดขั้นตอนและตัดทอนเนื้อหาให้เหมาะสมกับเวลาและค่าจ้าง มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การไหว้ครู ขั้นตอนที่ 2 การรำถวายมือ ขั้นตอนที่ 3 รอบหวาน ขั้นตอนที่ 4 รอบบัตรธรรมดา และขั้นตอนที่ 5 รอบบัตรหมา

3) ช่องทางการสื่อสาร (Channel) เป็นการแสดงสดบนเวทีที่เรียกว่าเวทีร่าวงแต่มีการเพิ่มเติมเวทีแบบคอนเสิร์ตและมีการโยกย้ายพื้นที่ในการเล่นร่าวงเข้าสู่ชุมชนเมืองมากขึ้น 4) ผู้รับสาร (Receiver) ผู้ชมเป็นผู้คนในชุมชนทุกเพศทุกวัยในส่วนของเจ้าภาพเริ่มมีลักษณะเป็นปัจเจกบุคคลและขยายไปสู่ระดับองค์กรหน่วยงานมากขึ้น แต่ส่วนใหญ่ก็ยังเป็นชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนสำหรับความสัมพันธ์ของผู้ชมกับนางรำในการเล่นร่าวงย้อนยุคก็ไม่ได้มีการแบ่งแยกถือเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงเหมือนเดิม

2.3 คุณลักษณะด้านบทบาทหน้าที่ของร่าวงย้อนยุคเพชรบุรี

การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่คือการปรับประยุกต์ภารกิจหรือหน้าที่รวมถึงประโยชน์และคุณค่าที่ร่าวงย้อนยุคเพชรบุรีสามารถสนองต่อความต้องการของปัจเจกบุคคล ชุมชนและสังคมโดยรวม ทั้งนี้อาจมีลักษณะบางส่วนของบทบาทหน้าที่เดิมหรือมีการสร้างบทบาทหน้าที่ใหม่ๆทำให้เห็นว่าถึงแม้ร่าวงย้อนยุคเพชรบุรีจะโน้มเอียงการทำหน้าที่ไปตามแรงผลักดันจากปัจจัยภายนอกซึ่งอาจจะมีการเปลี่ยนแปลง เพิ่มใหม่หรือลดทอนบทบาทหน้าที่จากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน เช่น บทบาทหน้าที่ในระดับปัจเจกบุคคล คือหน้าที่ในการพัฒนาตนเองได้แก่การฝึกความอดทนก็ตาม แต่ทว่าก็ยังคงมีบทบาทหน้าที่ที่สืบเนื่องมาจากอดีตหลายๆอย่างที่ร่าวงย้อนยุคเพชรบุรีสามารถสืบทอดและดำรงอยู่ได้ที่สำคัญที่สุดที่

เป็นบทบาทหน้าที่ที่เดิม ได้แก่ หน้าที่ให้ความบันเทิงเพราะเป็นหน้าที่หลักของรางวัลย้อนยุคเพชรบุรีตั้งแต่ดั้งเดิมในการมอบความสุขและความเพลิดเพลินให้แก่คนในชุมชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งในปัจจุบันบทบาทหน้าที่นี้ก็ถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญเหมือนเดิมในปัจจุบันและยังมีหน้าที่รองคือการสร้างสมาชิกเป็นสิ่งสำคัญในระดับปัจเจกบุคคลที่ปัจจุบันเพิ่มเติมขึ้นมา บทบาทหน้าที่ในระดับชุมชน คือหน้าที่ในการเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ของเครือข่ายที่เป็นบทบาทหน้าที่เดิมที่มีความสำคัญแต่ในปัจจุบันบทบาทหน้าที่ด้านนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนขยายตัวของการเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ของคนในชุมชนทั่วไปไม่ใช่เฉพาะแค่พื้นที่สร้างสรรค์ของเครือข่าย บทบาทหน้าที่ในระดับสังคม คือหน้าที่ในการสะท้อนตัวตนและสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่น หน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นบทบาทหน้าที่เดิมที่มีความสำคัญแต่ในปัจจุบันบทบาทหน้าที่ด้านนี้ได้มีการปรับตัวอย่างชัดเจนทำให้เกิดหน้าที่แบบใหม่ในปัจจุบัน เช่น หน้าที่ในการแก้ปัญหาเป็นสื่อแก่นบน หน้าที่รับจ้างแสดงให้ความบันเทิงในงานต่างๆ

2.4 คุณลักษณะด้านการสืบทอดของรางวัลย้อนยุคเพชรบุรี

การปรับตัวด้านการสืบทอดคือความสามารถในการปรับเปลี่ยนด้านการดำรงอยู่ของรางวัลย้อนยุคเพชรบุรีและการส่งต่อวัฒนธรรมไปสู่คนรุ่นใหม่ที่อยู่ในสภาพการณ์ใหม่ โดยที่ยังดำรงอัตลักษณ์ที่สำคัญไว้ มีการปรับตัวไปบ้างแต่โดยภาพรวมก็ยังเหมือนเดิมคือ ในส่วนของช่องทางการสืบทอดก็ยังคงมีอยู่ 3 รูปแบบคือ

- 1) แบบสายตระกูล เป็นการสืบทอดที่สำคัญสำหรับรางวัลในสมัยก่อน เพราะในแต่ละตระกูลก็จะมีเคล็ดลัทธิวิชาในการเรียนจังหวะท่ารำที่จะถูกถ่ายทอดให้เฉพาะคนที่มีสายเลือดเดียวกันเท่านั้น ซึ่งในปัจจุบันก็มีการปรับตัวมีการถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่นๆ ที่มีความสนใจไม่เป็นการสืบทอดด้านสายตระกูลมากขึ้น
- 2) แบบแสวงหาครู เป็นการสืบทอดมีวิธีการที่แตกต่างจากเดิมไปบ้างโดยสมัยก่อนผู้เรียนจะต้องออกไปแสวงหาครูที่มีชื่อเสียงด้วยตนเองและมีความสมัครใจที่จะไปเรียนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีใจรักที่จะเป็นนางรำก็มักจะไปฝากตัวเป็นลูกศิษย์กับ

ครูรางวัลโดยตรงแต่ในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนวิธีการบ้างเป็นการขยายองค์ความรู้เดิมและต่อยอดในสิ่งที่ไม่รู้เพิ่มเติมโดยไม่ต้องไปฝากตัวเป็นลูกศิษย์กับครูอย่างเป็นทางการเหมือนในอดีต และ 3) แบบครูพักลักจำ เป็นการสืบทอดที่ในปัจจุบันมีความเหมือนกันกับในอดีตที่ผู้เรียนไม่ต้องไปฝากตัวเรียนอย่างเป็นทางการ แต่ผู้เรียนอาจใช้ช่องทางในการไปดูการแสดงรางวัลแล้วกลับมาฝึกฝนด้วยตัวเองที่บ้านก็มีการใช้วิธีการเรียนรู้แบบนี้มากขึ้นในปัจจุบันเพราะไม่ต้องเสียเวลาไปเรียนแต่ทว่าควรทำความเข้าใจกันไว้ทั้ง 3 วิธีจึงจะสามารถสืบทอดได้ดี

2.5 คุณลักษณะด้านการต่อรองธุรกิจเชิงพาณิชย์ของรางวัลย้อนยุคเพชรบุรี

ในขณะที่วัฒนธรรมนั้นจะมีลักษณะเหมือนเหรียญสองด้าน คือด้านที่พยายามปรับตัวตามและด้านการต่อรองธุรกิจเชิงพาณิชย์ ดังนั้นการต่อรองธุรกิจเชิงพาณิชย์จึงถือเป็นศักยภาพในอีกมิติหนึ่งที่รางวัลย้อนยุคเพชรบุรีนำมาใช้อยู่ตลอดเวลา อันได้แก่ การต่อรองธุรกิจเชิงพาณิชย์ระหว่างคณะรางวัลมีการต่อรองธุรกิจเชิงพาณิชย์กันมากขึ้น เนื่องจากปัจจุบันมีการจัดตั้งรางวัลเป็นจำนวนมากจึงทำให้เกิดการแข่งขันประชันกันระหว่างคณะ คณะไหนรำดีกว่า เก่งกว่า ก็จะมีอำนาจการต่อรองที่มากกว่า และการต่อรองธุรกิจเชิงพาณิชย์กับผู้รับสารในที่นี้ก็คือ เจ้าภาพหรือผู้ว่าจ้าง ปัจจุบันอำนาจการต่อรองธุรกิจเชิงพาณิชย์จะเป็นแบบลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน เพราะในปัจจุบันคณะรางวัลเกิดขึ้นหลายคณะทำให้คณะรางวัลต้องตามใจเจ้าภาพบ้างในการรับงาน

2.6 คุณลักษณะด้านเครือข่ายของรางวัลย้อนยุคเพชรบุรี

การปรับตัวด้านเครือข่าย คือการปรับเปลี่ยนรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรางวัลย้อนยุคเพชรบุรีกับคน กลุ่มคน องค์กรหรือผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับรางวัลย้อนยุคเพชรบุรีทั้งการปรับประยุกต์ซ่อมแซมเครือข่ายเดิม เสริมสร้างและแสวงหาเครือข่ายใหม่ๆ เป็นการปรับเปลี่ยนแบบเพิ่มเติมหรือแสวงหาเครือข่าย

ใหม่ๆ ทั้งเครือข่ายภายในและเครือข่ายภายนอกออกอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายภายในอันได้แก่ เครือข่ายระหว่างคณะรางวัลซึ่งบางครั้งก็มีการประชุมกันแต่ลึกๆ ก็ยังมีการสร้างเครือข่ายที่ติดต่อกัน เพราะในยุคปัจจุบันมีการจ้างคณะรางวัลย้อนยุคกันเกือบทุกวัน จึงทำให้แต่ละคณะจะต้องมีเครือข่ายระหว่างคณะในการทำงาน และเครือข่ายผู้ชมซึ่งถือได้ว่าเป็นเครือข่ายที่มีความสำคัญมากที่สุด ในยุคปัจจุบันจึงเพราะเป็นเครือข่ายที่ถือได้ว่าเป็นผู้กำหนดอนาคตของคณะรางวัลย้อนยุคของเพชรบุรี ยิ่งปัจจุบันนี้มีการสร้างช่องทางข้อมูลข่าวสารระหว่างคณะรางวัลกับผู้ชมโดยผ่านทางสื่อสมัยใหม่ เช่น เฟซบุ๊ก ก็ยิ่งทำให้เป็นการกระชับเครือข่ายให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ส่วนเครือข่ายภายนอกที่มีความสำคัญของรางวัลย้อนยุคเพชรบุรีก็คือเครือข่ายกับทางราชการที่ในปัจจุบันก็มีการรักษาและพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้มากยิ่งขึ้น เพราะจะทำให้คณะรางวัลมีอำนาจในการต่อรองกับเรื่องต่างๆ ได้มากยิ่งขึ้น

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล มีข้อค้นพบที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะด้านรูปแบบและเนื้อหาของสื่อพื้นบ้านรางวัลย้อนยุคเพชรบุรี

จากผลการศึกษาองค์ประกอบของรางวัลย้อนยุคเพชรบุรีทำให้เห็นว่าว่าการปรับตัวตามคุณลักษณะด้านรูปแบบและเนื้อหาของรางวัลย้อนยุคเพชรบุรีนั้นบางอย่างก็มีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย เช่น จังหะท่ารำที่นำมาเต้นมาผสมผสาน การแต่งกายที่ทันสมัยแนววัยรุ่น เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคุณลักษณะด้านรูปแบบของสื่อแต่ข้อค้นพบจากงานวิจัยก็พบว่ายังมีบางอย่างที่ยังคงรักษาไว้เหมือนเดิมไม่ได้ปรับเปลี่ยนเช่นพิธีการไหว้ครู พิธีการรำถวายมือ เป็นต้น

ซึ่งจะเป็นคุณลักษณะด้านเนื้อหาของสื่อที่ยังคงอยู่ไม่ถูกปรับเปลี่ยนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2548) ที่ได้กล่าวไว้ว่าการปรับปรุงยุคตัววัฒนธรรมแบบหนึ่งมักจะมีการผสมผสานระหว่างสิ่งเก่าหรือวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่กับสิ่งใหม่โดยอาจจะเป็นการคงไว้เหมือนมีการปรับเปลี่ยนหรืออาจจะมีการสร้างขึ้นใหม่ก็ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทิพย์พฐ์ กฤษสุนทร (2552) เรื่อง “การวิเคราะห์การปรับตัวของสื่อพื้นบ้าน : ศึกษากรณีเพลงโคราช จังหวัดนครราชสีมา” ที่มีพบว่า การเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคมีส่วนทำให้คุณลักษณะด้านรูปแบบของเพลงโคราชมีการปรับเปลี่ยนไปส่วนด้านที่ไม่เปลี่ยนของเพลงโคราชก็ยังคงอยู่ไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

2. คุณลักษณะด้านกระบวนการสื่อสารของสื่อพื้นบ้านรำวงย้อนยุคเพชรบุรี

จากผลการศึกษาการปรับตัวด้านกระบวนการสื่อสารของรำวงย้อนยุคเพชรบุรีทำให้เห็นว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกองค์ประกอบและแบบแผนของการปรับตัวส่วนใหญ่จะเป็นแบบ “เพิ่มเติมองค์ประกอบใหม่เข้ามา” โดยอาจจะเพิ่มเข้ามาเฉยๆ หรือเพิ่มเข้ามาแบบผสมผสานแต่ก็มักจะไม่ค่อยลดทอนหรือตัดทิ้งองค์ประกอบเก่าออกไป ดังนั้นกระบวนการปรับตัวเช่นนี้มีผลทำให้รำวงย้อนยุคเพชรบุรียังคงผสมผสานทั้งของเก่าและของใหม่ไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปรีดา นัคร (2549) เรื่อง “แนวทางการส่งเสริมหนังตะลุงสำหรับกลุ่มผู้รับสารวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา” ที่พบว่า หนังตะลุงมีการปรับตัวด้านกระบวนการสื่อสารให้เหมาะสมกับปัจจัยแวดล้อมและสถานการณ์ของผู้ชมและโดยส่วนใหญ่การปรับตัวจะเป็นแบบการเพิ่มเติมองค์ประกอบใหม่ๆเข้ามา เช่น ด้านผู้ส่งสาร ศิลปินมีการรวมกลุ่มกันเป็นสมาพันธ์หนังตะลุงจังหวัดสงขลา ด้านเนื้อหา มีการนำเนื้อหาจากสื่อมวลชนมาปรับให้เข้ากับลักษณะเนื้อหาของหนังตะลุง ด้านช่องทางการสื่อสารมีการนำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาประกอบการแสดงและด้านผู้รับ

สารมีการขยายพื้นที่ให้กลุ่มวัยรุ่นได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิตหนังตะลุงซึ่งทำให้มีผู้สืบทอดต่อไป

3. คุณลักษณะด้านบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านรางวัลย้อนยุคเพชรบุรี

จากผลการศึกษาการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ของรางวัลย้อนยุคเพชรบุรี จะเห็นว่า รางวัลย้อนยุคเพชรบุรียังคงมีบทบาทหน้าที่ในระดับปัจเจกบุคคลหรือ การทำหน้าที่ในการพัฒนาตนเองอันได้แก่หน้าที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญถือได้ว่าเป็นจุดเด่นของรางวัลย้อนยุคเพชรบุรีและบทบาทหน้าที่ในระดับชุมชนที่มีความสำคัญไม่แพ้กันนั่นก็คือ หน้าที่ในการสร้างพื้นที่สังสรรค์ของเครือข่ายตีเป็นการสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นภายในชุมชนซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ วราลี บุญธรรม (2556) เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสืบทอดรางวัลย้อนยุค กรณีศึกษาคณะรางวัลย้อนยุคเทศบาลนครพิษณุโลก” ที่พบว่า การให้ความบันเทิงเป็นหน้าที่หลักและหน้าที่พื้นฐานของสื่อรางวัลย้อนยุคเทศบาลนครพิษณุโลกเพราะความบันเทิงจะทำให้คนในชุมชนเกิดการผ่อนคลายอารมณ์ มีการหยอกล้อกันภายในชุมชน และยังพบอีกว่าบทบาทที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ บทบาทในการสร้างพื้นที่ให้คนในชุมชนเกิดการเชื่อมความสัมพันธ์กันภายในชุมชนเพราะคนในชุมชนจะได้มีพื้นที่ในการทำกิจกรรมร่วมกันโดยมีสื่อพื้นบ้านเป็นตัวกลางสร้างความสัมพันธ์

4. คุณลักษณะด้านการสืบทอดของสื่อพื้นบ้านรางวัลย้อนยุคเพชรบุรี

จากผลการศึกษาพบว่าทำให้เห็นว่าด้านการสืบทอดของรางวัลย้อนยุคเพชรบุรีมีการปรับตัวไปบ้าง แต่โดยรวมก็ยังมีเหมือนเดิมอยู่ 3 รูปแบบคือ สืบทอดทางสายตระกูล ซึ่งในปัจจุบันมีการปรับตัวน้อยลงไป สืบทอดแสวงหาครู ก็มีวิธีการที่แตกต่างไปจากเดิมโดยเป็นเพียงแค่การขยายองค์ความรู้เดิมและการสืบทอดทางครูพักลักจำก็มีการใช้วิธีการเรียนรู้แบบนี้มากขึ้นในปัจจุบันซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ ทิพย์พฐ์ กฤษสุนทร (2552) เรื่อง “การวิเคราะห์การปรับตัวของสื่อ

พื้นบ้าน : กรณีศึกษาเพลงโคราช จังหวัดนครราชสีมา” ที่พบว่า การสืบทอดของเพลงโคราชเป็นการผ่านช่องทางแหล่งเรียนรู้ของศิลปินมีอยู่ 3 รูปแบบ คือแบบสายตระกูล แบบแสวงหาครูและแบบครูพักลักจำแต่ค่อนข้างเน้นไปที่การสืบทอดแบบแสวงหาครู ทว่าในปัจจุบันควรทำควบคู่กันไปทั้งสามวิธี

5. คุณลักษณะด้านการต่อรองธุรกิจเชิงพาณิชย์ของสื่อพื้นบ้านรำวงย้อนยุคเพชรบุรี

จากการศึกษาพบว่ามี การปรับตัวโดยการต่อรองธุรกิจเชิงพาณิชย์ระหว่างคณะรำวงมีการต่อรองธุรกิจเชิงพาณิชย์มากขึ้นเพราะจำนวนคณะรำวงที่มากขึ้นจึงเกิดการแข่งขันประชันกันและการต่อรองธุรกิจเชิงพาณิชย์กับผู้รับสารในที่นี้ก็คือเจ้าภาพหรือผู้ว่าจ้าง ซึ่งปัจจุบันก็มีการปรับตัวทำให้มีการต่อรองธุรกิจเชิงพาณิชย์เป็นแบบลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยกันเพราะในปัจจุบันคณะรำวงเกิดขึ้นหลายคณะผู้ว่าจ้างมีสิทธิ์เลือกได้ง่ายขึ้นทำให้คณะรำวงไม่ได้มีอำนาจต่อรองธุรกิจเชิงพาณิชย์มากเหมือนในอดีต การต่อรองธุรกิจเชิงพาณิชย์ถ้าเจ้าวัฒนธรรมสื่อมีอำนาจต่อรองธุรกิจเชิงพาณิชย์มากก็จะทำให้สื่อนั้นอยู่ได้อย่างยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปรีดา นัคนเร (2549) เรื่อง “แนวทางการส่งเสริมหนังตะลุงสำหรับผู้รับสารวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา” ที่พบว่า หนังตะลุง มีการปรับตัวให้เหมาะสมกับปัจจัยแวดล้อม โดยการปรับตัวด้านศิลปินโดยมีการรวมกลุ่มเป็นสมาพันธ์หนังตะลุงจังหวัดสงขลา เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองในเวทีทางวัฒนธรรมเพื่อจะได้ทำให้ศิลปินมีสิทธิพิเศษบางอย่างในการส่งเสริมหนังตะลุงให้อยู่ได้ต่อไป

6. คุณลักษณะด้านเครือข่ายของรำวงย้อนยุคเพชรบุรี

จากการศึกษาทำให้พบว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบเพิ่มเติมแสวงหาเครือข่ายใหม่ๆทั้งเครือข่ายภายในและเครือข่ายภายนอกออกมาอยู่เสมอ โดยเครือข่ายภายนอกได้แก่ เครือข่ายทางราชการซึ่งเป็นเครือข่ายที่ต้องรักษาเอาไว้เพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนเครือข่ายภายในได้แก่ เครือข่ายระหว่างคณะรำวงและเครือข่าย

ผู้ชมซึ่งถือว่ามีค่าอย่างมากที่สุดในปัจจุบันเพราะเป็นเครือข่ายที่ถือได้ว่าเป็นผู้สามารถกำหนดอนาคตของคณะรางวัลย้อนยุคเพชรบุรี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทิพย์พฐ กฤษสุนทร (2552) เรื่อง “การวิเคราะห์การปรับตัวของสื่อพื้นบ้าน : กรณีศึกษาเพลงโคราช จังหวัดนครราชสีมา” ที่พบว่า การแสวงหาเครือข่ายใหม่ๆ ของเพลงโคราช นอกจากจะเป็นแหล่งระดมทรัพยากรต่างๆ ที่ดีแล้วยังช่วยให้เป็นการเสริมรากของสื่อให้มั่นคงเพื่อต่อสู้กับแรงปะทะจากภายนอกที่เข้ามาภายในชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะกรณีเครือข่ายผู้ชมที่จะคอยเป็นปราการหน้าด่านให้กับสื่อได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัย

หลังจากทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การปรับตัวของสื่อพื้นบ้านรางวัลย้อนยุคเพชรบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยดังนี้

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยในงานนี้จะสะท้อนให้เห็นว่า แม้รางวัลย้อนยุคจะมีการปรับตัวมาตามยุคสมัยเพื่อตอบรับกับปัจจัยภายนอกที่เข้ามาในชุมชนก็ตามแต่ การปรับตัวของรางวัลย้อนยุคเพชรบุรีนั้นเจ้าของวัฒนธรรมจะต้องเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะปรับเปลี่ยนอะไรไม่ควรถูกให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งซึ่งถือได้ว่าเป็นคนนอกวัฒนธรรมเข้ามาปรับเปลี่ยนให้ ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความไม่เข้าใจในตัวสื่อที่เป็นวัฒนธรรมของชุมชนจนอาจส่งผลทำให้สื่อพื้นบ้านประเภทนี้เกิดความเสียหายตามมาได้

2. จากผลการวิจัยในงานนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการสืบทอด โดยเฉพาะผู้รับสารซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ชม ผู้ให้การสนับสนุนแต่การสืบทอดที่ยั่งยืนได้จะต้องสร้างให้ผู้รับสารเห็นถึงคุณค่าที่แท้จริงของสื่อรางวัลย้อนยุคเพชรบุรี ซึ่งจะช่วยให้ทำหน้าที่อนุรักษ์และสามารถช่วยสืบทอดสื่อพื้นบ้านประเภทนี้ได้

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2551). *โฟกัสแนวทางการวิจัยสื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาชุมชนแบบเชิงรุก. ในการจัดการความรู้เบื้องต้นเรื่อง การสื่อสารชุมชน.* (น. 98-205). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กาญจนา แก้วเทพ, เสียรชัย อิศรเดช, อดุลย์ ดวงดีทวีรัตน์, ประยูรธ ดวงดีทวีรัตน์ และ อริยา เสวตามาร์. (2548). *สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาภาพรวมจากงานวิจัย.* กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- กิตติยา ศรีจันทร์. (2554). *พื้นเมืองเพชร: รวมบทความแปรรูปจากผลการศึกษาด้านคติชนของนักศึกษาหัวเมือง.* กรุงเทพฯ: พิไลส์ไต้.
- ฉัสนรา ชมะวรรณ. (2537). *แนวความคิดของเรย์มอนด์ วิลเลียม ในวัฒนธรรมศึกษาและการวิเคราะห์วัฒนธรรม.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ทิพย์พฐ ฤกษ์สุนทร. (2552). *การวิเคราะห์การปรับตัวของสื่อพื้นบ้าน: ศึกษากรณีเพลงโคราช จังหวัดนครราชสีมา.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ปริดา นัคนเร .(2549). *แนวทางการส่งเสริมหนังสือสำหรับเด็กกลุ่มผู้รับสารวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ลาลูแบร์, ซีมิง เดอ. (2510). *จดหมายเหตุลาลูแบร์ฉบับสมบูรณ์, ราชอาณาจักรสยาม. แปลจาก Du Royaume de Siam.* แปลโดย สันต์ ท.โกมลบุตร. พระนคร: ก้าวหน้า.
- วราลี บุญธรรม. (2556). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสืบสานรางวัลย้อนยุค กรณีศึกษาคณะรางวัลย้อนยุค เทศบาลนครพิษณุโลก.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร).

- สมสุข หินวิมาน. (2547). *ทฤษฎีสำนักร่วมวัฒนธรรมศึกษา*. ในเอกสารสอนชุดวิชา
ปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร. นนทบุรี: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุภักดิ์ อนุกุล. (2546). *เพลงพื้นบ้านภาคกลางและภาคตะวันตก*. กรุงเทพฯ:
สุวีริยาสาสน์.
- อุดมเดช เกตุแก้ว. (2556, ตุลาคม). *ร่างวงย้อนยุค*. กรุงเทพฯ: เพชรนิวิส์.